

Ἀναστάσιος Γιαννουλάτος:

Ὁ φωτιστὴς τῶν λαῶν

*Πενήντα Χρόνια Ἐπιστημονικῆς Παρουσίας
τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀλβανίας Ἀναστασίου (Γιαννουλάτου)*

ΜΑΡΙΟΥ ΜΠΕΓΖΟΥ*

Ι. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Τιράνων καὶ πάσης Ἀλβανίας Ἀναστάσιος (Γιαννουλάτος) σημειώνει τόσο πληθωρική παρουσία στὰ ἐκκλησιαστικά δρώμενα τῆς ἐποχῆς μας σὲ πέντε ἡπείρους τῆς οἰκουμένης ὑψηλίου γιὰ μισὸν αἰῶνα, ὥστε εὐλόγα κι εὐκόλα λησιμονεῖται μιὰ καίριας σημασίας πλευρὰ τοῦ δημοσίου βίου του ποὺ εἶναι ἡ συμβολή του στὴν ἐπιστήμη καὶ εἰδικότερα στὴν θρησκευολογία καὶ στὴν ἱεραποστολικὴ θεολογία. Αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ κενὸ καλούμεθα νὰ καλύψουμε εὐχαρίστως καὶ καθηκόντως κάνοντας ἀδρομερῆ μνεῖα τῆς ἰδιάζουσας, πρωτότυπης καὶ πρωτοποριακῆς παρουσίας του στὰ νεοελληνικά θεολογικά γράμματα.

Σὲ δύο κυρίως τομεῖς ἐπιμερίζεται ἡ πολυσιδεῆς ἐπιστημονικὴ δραστηριότητα ποὺ εἶναι ἡ θρησκευολογία καὶ ἡ ἱεραποστολική. Τὸ συγγραφικὸ ἔργο του περιλαμβάνει 15 πολυσέλιδες ἐπιστημονικὲς πραγματεῖες, μεταφρασμένες σὲ πέντε γλώσσες (ἀγγλική, σερβική, ρουμανική, βουλγαρική καὶ ἄλβανική). Πολυάριθμα ἐπιστημονικὰ ἄρθρα ποὺ ὑπερβαίνουν τὸν ἀριθμὸ 140 σὲ πανεπιστημιακὲς ἐπετηρίδες, ἀφιερωματικούς τόμους καὶ παγκοσμίου κύρους διεθνῆ ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ πλαισιώνουν τὸ πολυτιμο καὶ πολύτομο συγγραφικὸ ἔργο του, τὸ ὁποῖο ἔγινε γνωστὸ σὲ 10 γλώσσες.

Κάτοχος τριῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν (ἀγγλικῆς, γαλλικῆς καὶ γερμανικῆς) καὶ γνώστης πέντε ἐπιπλέον ξένων γλωσσῶν (ἰσπανικῆς, ἰταλικῆς, ρωσικῆς, ἄλβανικῆς καὶ σουαχίλι) δίδαξε ἐπὶ τριετία (1966-1969) νεοελληνικὴ γλῶσσα καὶ φιλολογία στὸ περιώνυμο γερμανικὸ Πανεπιστήμιο τοῦ

* Ὁ Μάριος Μπέγζος εἶναι Κοσμήτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Μαρθούργου, τὸ ὁποῖο δικαίως ἐπονομάσθηκε «Μέκκα τῆς θρησκευολογίας» παγκοσμίως, ἐξαιτίας τῆς ὑποδειγματικῆς λειτουργίας δύο πανεπιστημιακῶν τμημάτων θρησκευολογίας, ἐνὸς στὴν Εὐαγγελικὴ Θεολογικὴ Σχολὴ καὶ ἄλλου στὴν Φιλοσοφικὴ Σχολή, μαζί μὲ τὴν περιώνυμη «Θρησκευολογικὴ Συλλογὴ» τοῦ κληροδοτήματος τοῦ Ρούντολφ ῥΟττο, ὁ ὁποῖος παγκοσμίως θεωρεῖται ὡς ὁ μεγαλύτερος θρησκευολόγος τῆς προπολεμικῆς πεντηκονταετίας στὸν 20ὸ αἰῶνα.

Ἐπὶ εἰκοσιπενταετία (1972-1997) διετέλεσε καθηγητὴς ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἰδρυτῆς καὶ πρῶτος διευθυντῆς τοῦ Διορθοδόξου Κέντρου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στὴν Ἱερὰ Μονὴ Πεντέλης (1971-1976), Ἀντεπιστέλλον Μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (1993) καὶ Ἐπίτιμος Διδάκτορας πλειάδας πανεπιστημίων διεθνοῦς φήμης, καὶ μάλιστα ὄχι μόνον σὲ θεολογικὲς σχολὲς ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλες ἐπιστῆμες, ὅπως Ἱστορίας καὶ Ἀρχαιολογίας (Ἰωάννινα 1996), Πολιτικῆς Ἐπιστήμης (Ἀθήνα 1998), Διεθνῶν καὶ Εὐρωπαϊκῶν Σπουδῶν (Πειραιᾶς 2001), Φιλολογίας (Κρήτη 2002), Φυσικῆς Ἱατρικῆς, Δημοτικῆς Ἐκπαίδευσης καὶ Πολιτικῶν Μηχανικῶν (Πάτρα 2004).

Σὲ ἀναγνώριση τοῦ πολυσχιδοῦς ἔργου του τιμήθηκε μὲ ἐπίζηλα διεθνῆ βραβεῖα, ὅπως τὸ Εὐρωπαϊκὸ Βραβεῖο Pro Humanitate τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Ἰδρύματος Pro Europa (2001), προσκλήθηκε καὶ συμμετεῖχε ὡς ὀμιλητῆς στὸ Διεθνὲς Οἰκονομικὸ Βῆμα (Forum) τοῦ Νταβὸς τῆς Ἑλβετίας (2003) καὶ ἀναγορεύθηκε Ἐπίτιμος Διδάκτορας Ἀνθρωπιστικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βοστώνης τῶν Η.Π.Α. (2004).

Δικαιολογοῦνται οἱ ἔπαινοι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου γιὰ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀναστάσιο: «ὁμολογοῦμεν ὅτι πρόκειται περὶ ἐξαισιῶν θαύματος». Κατανοοῦνται οἱ ἐξομολογητικὲς ρῆσεις τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Θεοδώρου Β': «Πρότυπο, ἴνδαλμα, παράδειγμα καὶ στήριγμά μου στὴν ἱεραποστολὴ ἔχω τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀλβανίας Ἀναστάσιο». Ὑπογραμμίζονται μὲ ἰδιαίτερη προσοχὴ οἱ ἐκτιμήσεις τοῦ Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας Καρόλου Παπούλια: «Ἄν ὑπάρχει ἓνας ἄνθρωπος πὸν εὐεργέτησε τὴν Ἀλβανία, αὐτὸς εἶναι ὁ Ἀναστάσιος», ὅπως πολὺ εὐστοχα σημειώνει ὁ Καθηγητὴς Ἀθανάσιος Δελκωστόπουλος στὸ βιβλίον του «Ἀναστάσιος, Ἀρχιεπίσκοπος Τιράνων καὶ πάσης Ἀλβανίας – Ὁ ποιμένας τοῦ στοχασμοῦ, τῆς δημιουργίας καὶ τῆς εἰρήνης» (Ἀθήνα, Ἐκδόσεις Ἐπτάλοφος 2005, σελ. 10).

II. Πρώτιστος, πρωταρχικός και πρωτοποριακός χώρος ἐπιστημονικῆς παρουσίας τοῦ Ἀναστασίου Γιαννουλάτου γιὰ πενήντα συναπτά ἔτη στὴν Ἑλλάδα καὶ στὸ ἐξωτερικὸ εἶναι ἡ θρησκευολογία καὶ συγκεκριμένα ἡ Ἱστορία τῶν Θρησκευμάτων, τὴν ὁποία δίδαξε μὲ ἀπαράμιλλο ζῆλο καὶ ἐξέχουσα δεξιότητες στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐπὶ μιὰ εἰκοσιπενταετία (1972-1997). Τρεῖς ἐπιμέρους ἐξειδικεύσεις τῆς θρησκευολογίας διακονήθηκαν εὐόρκως ἀπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀλβανίας καὶ συγκεκριμένα ἡ ἀφρικανολογία, ἡ ἰσλαμολογία καὶ ἡ συγκριτικὴ θρησκευολογία.

Πρωτοτύπησε στὴν ἀφρικανολογία, δηλαδὴ τὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα τῆς ἱστορίας τῶν ἀφρικανικῶν θρησκευμάτων. Γιὰ πρώτη φορὰ Ἑλληνας θρησκευολόγος ἀσχολήθηκε ἐνδελεχῶς μὲ τὴν ἐπιτόπια ἔρευνα τῶν θρησκευτικῶν βιωμάτων τῆς Μαύρης Ἡπείρου ἤδη ἀπὸ τὴν δεκαετία τοῦ 1960. Καρπὸς αὐτῆς τῆς σπουδῆς εἶναι ἡ ἐναίσιμος ἐπὶ διδακτορίᾳ διατριβή του στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν μὲ τίτλο «Τὰ πνεύματα Μ᾽Μπαν᾽Ντούα καὶ τὰ πλαίσια τῆς λατρείας των - Θρησκευολογικὴ διερεύνησις, πλευρῶν τῆς ἀφρικανικῆς θρησκείας ἐν Δυτικῇ Οὐγκάντα» (Ἀθήνα 1970, 294 σελίδες).

Συνέχεια ἀποτέλεσε ἡ ἐπὶ ὕψησις διατριβή του μὲ τίτλο «Κύριος τῆς Λαμπρότητας – Ὁ Θεὸς τῶν παρὰ τὸ ὄρος Κέννα φυλῶν» (Ἀθήνα 1971, 246 σελίδες). Περαιτέρω ἐρευνητικὰ εὐρήματα δημοσιεύονται στὸ βιβλίον του «Μορφαὶ ἀφρικανικοῦ τελετουργικοῦ – Μύθισις καὶ πνευματοληψία ἀνατολικῶς τοῦ “Ρουενζόρι”. Ἐρευνα θρησκευολογικὴ» (Ἀθήνα 1972, σελίδες 176) καὶ στὸ ἔργο του «Ρουχάν᾽γκα – Ὁ Δημιουργός. Συμβολὴ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν περὶ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου ἀντιλήψεων ἀφρικανικῶν δοξασιῶν» (Ἀθήνα 1975, σελίδες 138).

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλβανίας πρωτοπόρησε στὴν ἰσλαμολογία δεδομένου ὅτι ὁ Ἀναστάσιος Γιαννουλάτος εἶναι ὁ ἐμπνευστὴς καὶ συγγραφέας τοῦ πρώτου στὰ νεοελληνικὰ θρησκευολογικὰ γράμματα συστηματικοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐγχειριδίου γιὰ τὸ Ἰσλάμ. Τὸ βιβλίον του μὲ τίτλο «Ἰσλάμ – Θρησκευολογικὴ ἐπισκόπησις» (Ἀθήνα 1975, σελίδες 340) κυκλοφορήθηκε πολὺ ἐνωρίς γιὰ τὰ ἐγχώρια γράμματα, πολὺ προτοῦ ἀφυπνισθεῖ ἡ οἰκουμένη ὑφῆλιος γιὰ τὸ μέγεθος τοῦ ἀναδυομένου Ἰσλάμ. Ἐντὸς τριάντα ἐτῶν τὸ βιβλίον αὐτὸ γνώρισε ἀπρόσμενη ἀπήχησις καὶ ἔτυχε εὐμενέστατης ἀποδοχῆς, ἔτσι ὥστε ἀριθμεῖ πάνω ἀπὸ 15 ἀλλεπάλληλες ἐκδόσεις καὶ τώρα πιά κυκλοφορεῖται μεταγλωττισμένο στὴ δημοτικὴ σὲ νέα συγχονισμένη

έκδοση, εμπλουτισμένη με έποπτικό ύλικό και ένημερωμένη βιβλιογραφία (Αθήνα, Έκδόσεις Ακρίτας 2004, σελίδες 506).

Στην συγκριτική θρησκευολογία που έπιχειρεί συγκριτική θεώρηση και συστηματική έπισκόπηση των θρησκευμάτων πάλι ό Άναστάσιος Γιαννουλάτος πρωτοπόρησε ποικιλότητα. Ένωρίτατα δημοσίευσε στα άγγλικά και μετά στα έλληνικά τό βιβλίό του «Θέσεις των χριστιανών έναντι των άλλων θρησκειών» (Αθήνα 1975, σελίδες 144). Παράλληλα ένασκολήθηκε με την Ιαπωνική θρησκευτικότητα στο μελέτημά του «Ό όρθρος της Όρθοδοξίας εις την Όαπωνίαν» (Αθήνα 1971, σελίδες 70) και εμπλούτισε τό πανεπιστημιακό έργο του με τό διδακτικό έχειρίδιο «Όφεις ινδουισμού – βουδισμού» (Αθήνα 1985, σελίδες 176).

Έξέχουσας περιωπής, έκπληκτικής εύρυμάθειας και λεπτεπίλεπτης έμβάθυνσης είναι τό σύγγραμμα της ώριμότητας του Άρχιεπισκόπου Άλβανίας με τίτλο «Παγκοσμότητα και Όρθοδοξία – Μελετήματα όρθοδόξου προβληματισμού» (Αθήνα, Έκδόσεις Ακρίτας 2000, σελίδες 285). Καταληκτικά άνθολόγησε τά πάμπολλα δοκίμια, άρθρα του και έγκυκλοπαιδικά λήμματα σε διάφορα λεξικά γύρω από την θρησκευολογία στο πολύτιμο βιβλίό του «Όχνη από την άναζήτηση του ύπερβατικού – Συλλογή θρησκευολογικών μελετημάτων. Θρησκεία, ινδουϊσμός, βουδισμός, Όσλάμ, άφρικανικά θρησκευματα, μυστικισμός» (Αθήνα, Έκδόσεις Ακρίτας 2004, σελίδες 493).

III. Έάν ή θρησκευολογία είναι ή «μεγάλη άγάπη» του Άναστασίου Γιαννουλάτου, τότε άναμφίβολα ό «πρώτος έρωτας» του Άρχιεπισκόπου Άλβανίας είναι ή ίεραποστολή τόσο στην καθημερινή έκκλησιαστική διακονία σε πέντε ήπειρους επί μισόν αιώνα όσο και σε θεολογική συγγραφική θεμελίωση για πενήντα συναπτά έτη. Άξιοπρόσεκτη είναι ή έξομολογητική κατάθεση του Άναστασίου Γιαννουλάτου κατά τό έτος 2009: «Ό πορεία μου στην Όφρική είχε διάφορες φάσεις και έμπειρίες. Θα τολμούσα να πώ ότι για μιá μακρά περίοδο άναπτύχθηκε μιá σχέση άγαπητική» (Στην Όφρική, 2010, σ. 19).

Προσπερνούμε τά 15 άυτοτελή θεολογικά μελετήματά του για την ίεραποστολική θεολογία της Όρθοδοξίας από τό 1961, δηλαδή πριν από μιá πεντηκονταετία άκριβώς, που βλέπουν τό φώς της δημοσιότητας γραμμένα πρωτοτύπως σε 4 γλώσσες (έλληνικά, άγγλικά, γαλλικά, γερμανικά) και κυκλοφορημένα σε παγκοσμίου έμβέλειας θεολογικά έντυπα της άλλοδαπής

καὶ τῆς ἡμεδαπῆς γιὰ νὰ ἐπικεντρωθοῦμε στὰ μείζονα συγγράμματα τῆς ὀριμότητας τοῦ Ἀναστασίου Γιαννουλάτου.

Τὸ πρῶτο μέγα ἔργο ἔχει τίτλο «Ἱεραποστολὴ στὰ ἴχνη τοῦ Χριστοῦ – Θεολογικὲς μελέτες καὶ ὁμιλίες» (Ἀθήνα, Ἀποστολικὴ Διακονία 2007, σελίδες 374). Ἀκολουθεῖται ἕνα χρόνο ἀργότερα ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ μελέτημα «Μοναχοὶ καὶ Ἱεραποστολὴ κατὰ τοὺς 4^ο καὶ 9^ο αἰῶνες» (Ἀθήνα, Ἐκδόσεις Ἀκρίτας 2008, σελίδες 98). Συνοδεύεται μετέπειτα ἀπὸ τὸ βιβλίον «Ἔως ἐσχάτου τῆς γῆς – Ἱστορικὰ Ἱεραποστολικά μελετήματα» (Ἀθήνα, Ἀποστολικὴ Διακονία 2009, σελίδες 388). Τὸ ὄλο Ἱεραποστολικὸ ἐγχείρημα σὲ συγγραφικὸ ἐπίπεδο κορυφώνεται μὲ τὸ ἀνθολόγιον «Στὴν Ἀφρική – Ἄρθρα, μελέτες, ἀπολογισμοί, ὁδοιπορικά» (Ἀθήνα, Ἀποστολικὴ Διακονία 2010, σελίδες 478).

Παράλληλα καὶ μὲ Ἱεραποστολικὴ αὐτοσυνειδησία ὁ Ἀναστάσιος Γιαννουλάτος κυκλοφορεῖ δύο βιβλία μὲ ἀνθολογημένα ἐποικοδομητικὰ κείμενά του στὴν διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας. Τὸ πρῶτο τιτλοφορεῖται «Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί» (Ἀθήνα, Ἐκδόσεις Μαΐστρος 2007, σελίδες 166) ποὺ μεταφράζεται στὰ ἀλβανικά τὸ ἴδιο ἐκεῖνο ἔτος. Τὸ δευτέρον ἐπιγράφεται «Ἐνὶ πάντα πεπλήρωται φωτὸς» καὶ ταυτόχρονα κυκλοφορεῖται στὴν ἀλβανικὴ γλῶσσα.

Μιὰ σχεδὸν ἄγνωστη ἀλλὰ ἰδιάζουσας σημασίας θεολογικὴ πρωτοβουλία, ἐκκλησιαστικὴ πρωτοπορία καὶ διορθόδοξη πρωτοτυπία εἶναι ἡ ἔμπνευση τοῦ τότε Ἐπισκόπου Ἀνδρούσης Ἀναστασίου νὰ ἰδρυθεῖ ἕνα συνεδριακὸ κέντρο καὶ ταυτόχρονα ἐπιμορφωτικὸς ὀργανισμὸς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἔχοντας Ἱεραποστολικὴ στόχευση, μὲ τὴν ἐπωνυμία «Διορθόξο Κέντρο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» στὴν ἀνατολικὴ πτέρυγα τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Πεντέλης. Τὸ ἔργο θεμελιώθηκε τὸ 1969 καὶ ἐγκαινιάσθηκε τὸ 1971 μὲ πρῶτο ἰδρυτικὸ διευθυντὴ τὸν Ἀναστάσιο Γιαννουλάτο. Ἐπὶ σαράντα συναπτὰ ἔτη τὸ Διορθόξο Κέντρο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος λειτουργεῖ ἀδιάκοπα τροχιοδρομώντας στὶς γραμμὲς ποὺ χάραξε ὁ ἐπὶ ἐξαετία (1971-1976) ἔμπνευστής, ἰδρυτὴς καὶ ἡγήτοράς του Ἀναστάσιος Γιαννουλάτος.

Μὲ τὴν πρόθυμη συμπαράσταση τοῦ τότε Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Ἱερωνόμου Α΄ στὴν δεκαετία τοῦ 1970, τὴν ὑποστήριξη τοῦ διαδόχου του Ἀρχιεπισκόπου Σεραφεῖμ στὴν εἰκοσαετία 1980-1990, τὴν ἀνανεωτικὴ ὑποβοήθησι τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χριστοδοῦλου, ποὺ ἀνακαίνισε ἐκ βάθρων τὸ παλαιωμένο κτήριο κατὰ τὸ ἔτος 2005 προ-

σθέτοντας βοηθητικούς οϊκίσκους, καθώς καὶ τὴν δραστικὴ παρέμβαση τοῦ νῦν Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Ἰερωνύμου τὸ 2009 γιὰ ριζικὴ ἀναδιάταξη καὶ ρηξικέλευθο ἐπαναπροσανατολισμό του, τὸ Διορθόδοξο Κέντρο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στὴν Μονὴ Πεντέλης διακονεῖ πιστὰ τὴν Ἐκκλησία στὴν διορθόδοξη ἀντιμετώπιση τῶν ποικίλων προκλήσεων ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν κοινωνία, τὶς θρησκευτὲς καὶ τὶς χριστιανικὲς ὁμολογίες ἔτσι ὥστε ὁ σύνολος οἰκουμενικός, διεκκλησιαστικός, παγχριστιανικός, διαθρησκευτικὸς καὶ διαπολιτισμικὸς προβληματισμὸς τῶν καιρῶν μας νὰ ἀποβαίνει μιὰ ἀκόμα εὐκαιρία ὀρθόδοξης μαρτυρίας στὸν ταλανιζόμενο ἄνθρωπο τῶν μεταμοντέρνων καιρῶν μας.

Ἰδιαζόντως σημαντικὴ εἶναι ἡ ὀρθόδοξη θεολογικὴ θεμελίωση τοῦ ἔργου καὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Διορθοδόξου Κέντρου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸν ἐμπνευστὴ του Ἀναστάσιο Γιαννουλάτο στὸ δίγλωσσο πόνημά του (ἑλληνικὰ καὶ ἀγγλικὰ), μὲ τίτλο «Προοπτικαὶ καὶ θεολογικαὶ προϋποθέσεις τοῦ “Διορθοδόξου Κέντρου Ἀθηνῶν”» (Ἀθήνα, ἀνάτυπο περιοδικοῦ “Ἐκκλησία” τ. 48/1971, σελίδες 16).

Κατακλείοντας ἢ μᾶλλον διακόποντας τὴν παρουσίαση τοῦ ἀμιγῶς ἐπιστημονικοῦ ἔργου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀλβανίας ὀφείλουμε νὰ ἐπισημάνουμε ὅτι ἡ ποιότητα τοῦ στοχασμοῦ του εἶναι κατὰ πολὺ ἀνώτερη τῆς ποσότητας τῶν δημοσιευμάτων του. Ἐὰν ὁ Κύριλλος καὶ ὁ Μεθόδιος ἐπωνομάσθηκαν «Φωτιστὲς τῶν Σλάβων», τότε πιστεύουμε ἀκράδαντα ὅτι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλβανίας Ἀναστάσιος μπορεῖ νὰ διεκδικήσει γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ μὲ βάση τὸ σύνολο ἔργο του τὸν ἐπίζηλο τίτλο: «Φωτιστὴς τῶν Λαῶν». Ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴ μέχρι τὴν Ἀλβανία ὁ ἀκάματος ἱεραπόστολος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλβανίας εἶναι ὁ μέντορας τοῦ ἐπιστημονικοῦ θρησκευτολόγου Ἀναστασίου Γιαννουλάτου.